

Nr 179.

Av herr **Heiding m. fl.**, om åtgärder i syfte att befordra en förläggning av industriell verksamhet, småindustri och hantverk till andra platser i landet än storstäderna.

De särskilda förhållanden under vilka vårt lands byggnadsverksamhet, såväl den statliga som den kommunala och enskilda arbetar, ha i nuvarande situation nödvändiggjort ett visst samordnande. Svårigheterna på arbetsmarknaden och bristen på vissa slag av byggnadsmaterial ha här spelat in. Vid sidan av dessa mera temporärt betonade omständigheter har även den enorma stegringen av byggnadskostnaderna bidragit att komplicera situationen.

De höga byggnadskostnaderna ha medfört en omfattande bidragsverksamhet för att stimulera arbetens igångsättande. I synnerhet genom de s. k. tillägsslånen möjliggöras som bekant omfattande företag. Vid beviljande av rätt att upplåna medel kontrolleras den kommunala byggnadsverksamheten. Så önskvärt och nödvändigt det än är med ett verkligt effektivt nedbringande av byggnadskostnaderna synes det beklagligtvis dock dröja innan verk samma resultat av riksdagens önskemål i denna riktning komma till stånd.

Tendenserna till statlig kontroll av byggnadsverksamheten ha också kommit till uttryck i form av den 1943 antagna fullmaktslagen. Denna avses att träda i kraft vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Lagen går ut på att i den mån som denna är i kraft byggnadsarbete icke må bedrivas utan särskilt av myndigheterna lämna tillstånd. Avsikten angavs vara att däri hava ett medel, som kunde bidra att upprätthålla ett fast penningvärde och befrämja ändamålsenlig användning av förnödenheter och arbetskraft.

Vad som särskilt tilldragit just byggnadsindustrien statens uppmärksamhet är givetvis den roll av nyckelindustri man anser den inneha med hänsyn till konjunkturerna. Genom att sätta i gång byggnadsföretag i större eller mindre omfattning har man ansett sig på lämpligt sätt bereda arbete inom ett stort antal närliggande förvärvsgrenar och i proportion därtill tillföra näringslivet köpkraft. Icke minst under en längre eller kortare efterkrigskris torde det därför komma att vara vederbörande angeläget, att ha tillfälle att inverka på byggnadsverksamheten, dess omfattning o. s. v. Vi måste sålunda räkna med ett faktiskt läge i överensstämmelse därmed.

Under sådana förhållanden träder frågan om *vart* den byggnadsverksamhet, som eventuellt kan finnas önskvärd att bedrivas, skall förläggas. Härvid bör utom andra synpunkter också den pågående befolkningsomflyttningen

i vårt land och den tendens, som denna i framtiden möjligen kan taga, uppmärksammas.

Rent allmänt låter det sig konstateras, att medan landets folkmängd ökats från 4,6 milj. människor år 1880 till ungefär 6,3 milj. för närvarande, har befolkningen på den egentliga landsbygden minskats från 3,7 milj. till knappt 2,9 milj. Av de vid årsskiftet föreliggande preliminära befolkningssiffrorna framgår, att städernas invånarantal ökats i mycket hastigt tempo. I synnerhet gäller detta storstäderna och vissa andra städer, som blivit gynnade. Stockholms befolkningstillväxt för 1943 uppgick till 21 378 personer, Göteborg ökade med 4 600 invånare medan för Malmö befolkningsökningen blev 3 411 personer. Inalles uppgick ökningen av stadsbefolkningen till 67 459 personer, varjämte av nytillkomna städer kunna nämnas Borlänge med nära 19 000 och Fagersta med bortåt 10 000 invånare.

Det är här otvivelaktigt fråga om en anhopning av företag och institutioner och en utveckling av industrier, som för ifrågavarande samhällen skapa betydande problem. På sådana orter exempelvis har av den pågående inflyttningen alstrats en bostadsbrist, som medfört påtagliga sociala vådor såsom minskad bostadsreserv, trånga lägenheter, höga hyror, inneboendesystem, ökning av vissa sjukdomar o. s. v. Kommunikationsproblemen i storstäderna ha rönt inflytande härav, bristen på skolor och sjukhus har gjort sig starkt gällande.

Tomtvärden ha även upprätthållits, som inneburit bidragande orsaker till de ökade byggnadskostnaderna.

Under tiden pågår i andra delar av vårt land en utveckling i fullständigt motsatt riktning. Människor ha utflyttat i en omfattning, som skapat brist på arbetskraft, medan på andra håll arbetslöshet finnes. Skolor ha måst stängas på grund av minskat barnantal, många mera avlägset belägna jordbruk stå inför fara att övergivas och måste nedläggas av brist på brukare och postväsendet har försämrats samt postkontor indragits. Buss- och järnvägsturer ha på grund av omständigheterna indragits och till och med järnvägslinjer ha ifrågasatts skola nedläggas till men för de trakter det gällt. Inflyttningen av unga kvinnor i stor omfattning till städerna har berett ett kvinnoöverskott i dessa och en beklaglig brist på kvinnor på landsbygden i en omfattning, som kommer att bereda svåra sociala och befolkningspolitiska konsekvenser till skada för både land och stad. Omflyttningen inom de arbetsföra åldrarna och anhopningen av industrier, ämbetsverk o. s. v. till storstäderna ha även medfört konsekvenser i fråga om skatteunderlaget av betänkelig innebörd. Det kan icke bli möjligt för landskommuner, mindre samhällen och småstäder att ens något så när hålla jämna steg med storstäderna i fråga om sociala välfärdsåtgärder av olika slag, när skattekrona fördelas så ojämnt som ofta är fallet. Till och med den statliga folkpensioneringen gynnar inflyttningen till eller kvarstannande i storstäderna

genom högre tilläggspensioner, förstklassiga, av staten stödda pensionärshem o. s. v. Konsekvenserna för handel, småindustri och hantverk på landsbygden, i samhällen och småstäder av en sådan utveckling i stort utebliva icke heller.

När riksdagen åter och åter ställts inför uppgifter, exempelvis för att befordra och understödja byggenskapen i städer med växande befolkningsanhopning i sådan omfattning, har man allt mer fått anledning fråga sig, om det kan vara lämpligt att staten befordrar en för land och folk så olycklig utveckling. En viss industriell expansion är otvivelaktigt nödvändig, men man frågar sig, vilka rimliga skäl som tala för att den bör förläggas just till storstäderna. Det kan också betvivlas att produktionen förbilligas därav. Genom den kontroll av byggnadsindustrien och annan företagsamhet, som staten i konjunkturutjämnande syfte och med tanke på en kanske snart nog förestående s. k. fredskris anser sig böra ha, ges dock väsentliga möjligheter att påverka utvecklingen i mera decentraliserande riktning. Även ur företagsamhetens egen synpunkt ligger det i öppen dag, att exempelvis förekomsten av för en industri viktiga råvaror ingalunda motiverar förläggningen till storstäderna.

När en utvidgning av industrier inom en viss produktionsgren ur statens synpunkt synes böra befordras, är det många gånger icke heller nödvändigt, att just de företag, som äro förlagda till storstäderna, gynnas. Icke minst när det gäller statsåtgärder för att skaffa bostäder, avsedda för ett växande antal industriarbetare, borde det finnas möjligheter att inverka på ett ur hela samhällets synpunkt mera gynnsamt sätt. En närmare undersökning och planläggning under beaktande av ovan anförda synpunkter borde på detta område, ävensom när det gäller att främja och stödjande utveckla mindre industriella företag och hantverk, kunna bereda goda utvägar. Därvid bör även uppmärksammas behovet av åtgärder, ägnade att befordra att de industriella företag, som finnas och kunna utvecklas på landsbygden, också rättvisligen beskattas där, men icke som nu ofta sker i någon storstad eller annan ort med låg kommunalskatt.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om allsidig och förutsättningslös utredning angående möjligheterna att genom lämpliga statliga åtgärder, närmast ev. i samband med stödet åt byggnadsverksamheten, befordra en förskjutning av industriell verksamhet, småindustri och hantverk från storstäderna till mindre städer, samhällen och icke minst till den rena landsbygden.

Stockholm den 22 januari 1944.

Ivar Persson.

Arvid De Geer.

Arthur Heiding.

John Gustavson
i Guntorp.

B. A. Nilsson.

Jones Erik Andersson
i Ovanmyra.

C. P. V. Gränebo.